අධිමාස විනිශ්චය.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

විසුද්ධං පරමං බුද්ධං වන්දිත්වාන සිරෙනහං,
පවක්ඛාමි සඞ්ඛෙපෙන අධිමාසවිනිච්ඡයං.

ශ්‍රී සද්ධර්මවරචක්‍රවර්තීවූ අප තිලෝගුරු භගවත් අර්හත් සම්‍යක් සම්බුද්ධසර්වඥරාජෝත්තමයාණන්වහන්සේ එක් ධර්මදේශනාසමයෙක්හි **රජගහනුවර** සමීපයෙහිවූ **වේළුවනාරාමයෙහි** වැඩවාසයකර වදාරණසේක:—

එසමයෙහි **රජගහනුවර** වාසයකළාවූ වෙදවෙදී **බිම්බිසර** මහරජතෙම ඒ බුදුරජාණන්වහන්සේ වැඩසිටි අවුරුද්ද **කලියුග** වර්ෂ ගණනින් දෙදහස් එන්සිය තිස්පස්වන වර්ෂය බවද, එම වර්ෂයේ සිංහරවියේ නවනක්ෂත්‍රපාදනාඩිශතෙහි සප්තාධිම සයන් අතුරෙන් **පඤ්චාධිමාසය** පතනයවන බවද, ඒ පඤ්චාධිමාසයත් වෙදසමයදත් බාහිර තවුසන් විසින් ආකර්ෂණයකරණලදුව වස්වසන බවද, එසේ වස්විසීමෙන් විද්‍යමානගුණ අපිරතරවනබවද, එසින් මායත්‍රීසංවත්සරපරිවර්තනයෙන් වන රෝදුක් ආදියෙන් වැලකෙන බවද දැන බුදුසස්නෙහි භික්ෂූන්වහන්සේලා ලවාත් ඒ අධිමාසයද ආකර්ෂණයකරවූයේවී නම් ඉතා යහපතැයි සිතා එක්තරා දූතයෙක් තමන් හමුවට ගෙන්වා—“යදි පනායස්මා ආගමෙ ජුණ්හෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යුං”—යන වචනයෙන්—“ඉදින් වනාහි ආර්ය්‍යයෝ එන ඇසළ මස පෞර්ණිමිය කෙරෙන් දෙවන ඈලවිය දවසෙහි වස්එළඹෙන්නාහු නම් යහපතැයි”—යන මේ අස්න තෝ ආර්ය්‍යන්වහන්සේලාට සැළකරනුයි කියා ඒ දූතයා ආර්ය්‍යන්වහන්සේලාගේ සමීපයට යැවූයේය.

ඒ දූතයා ඒ අස්න ආර්යයන්වහන්සේලාට දන්වූකල ඒ ආර්යයන්වහන්සේලා එපවත් බුදුරජාණන්වහන්සේට සැළකළෝය; එකල බුදුරජාණන්වහන්සේ අධිමාස ආකර්ෂණයකොට වස්එළඹීමෙන් භික්ෂූන්ගේ ගුණපරිහානියක් නොවනබව දැනවදාරා—“අනුජානාමි භික්ඛවෙ රාජූනං අනුවත්තිතුං”—යන වචනයෙන්—“මහණෙනි රජපොරු තොපගේ ගුණපරිහානියක් නොවනපරිද්දෙන් යම්වචනයක් තොපට කීවොත් තොප විසින් ඒ වචනයට අනුව පැවතියයුතුයයි”—වදාළසේක:—ඒබව දැනගත් සියලු භික්ෂූහු එම වර්ෂයෙහි දෙවන ඇසල මස පෞර්ණමියකෙරෙන් දෙවන පැළවිය දවස වස්සානසෘතුවේ පළමුවෙනි මස පළමුවෙනි දවසයයි සලකා එදවසෙහි වස්විසුවෝයි. එසේ වස්විසුවේ පළමුවෙනි ඇසල මස ශුක්ලපක්ෂපණ්ණරස දවසෙහිද එම මස කෘෂ්ණපක්ෂපණ්ණරස දවසෙහිද පොහෝ දෙකක්කොට ඒ පක්ෂදෙකින් යුත් ඒ මස ආකර්ෂණය කොට ශුද්ධවර්ෂගණනින් හැරදමා දෙවන ඇසල මස ශුක්ලපක්ෂ පණ්ණරස දවසෙහි පොහෝකොට ඒ පෞර්ණමිය කෙරෙන් දෙවන පැලවිය දවසෙහිය; මේමස මෙසේ ආකර්ෂණය කළාම මාස දොළසකින් යුත් ප්‍රකෘති අවුරුද්ද වේ; එසේකල මෙහිකී දෙවන ඇසළ මස පෞර්ණමිය කෙරෙන් දෙවන පැලවිය දවස ප්‍රකෘති අවුරුද්දක; ඇසළ මස ශුක්ලපක්ෂ පෞර්ණමිය කෙරෙන් දෙවන පැලවියදවස සඞ්ඛ්‍යාවටයේ; එහෙයින් මෙහිකී භික්ෂූහු වස්විසුවේ ඇසළ මස පෞර්ණමිය කෙරෙන් දෙවන පැළවිය දවසෙහියයිද එදවස වස්සාන සෘතුවේ පළමුවෙනි මස පළමුවෙනි දවසයයි කියාත් කාවිසිනුත් දැනගත යුතුයි.

මෙපවත් තත්වූපරිද්දෙන් දත් වෙදපොත්හි ආ සප්තාධිමාස දැනගත්තාවූද වෙදවේදීපණ්ඩිත ගුරුවරුන්ගෙනුත් එසප්තාධිමාසක්‍රමය තත්වූපරිද්දෙන් අසා දැනගත්තාවූද ත්‍රිපිටකධාරිවූ තිපෙටකාලඞ්කාරනම් මහාසථවිරස්වාමිපාදයන් විසින් කරණලද විනයාලඞ්කාරටීකාවෙහි ඒ සප්තාධිමාසක්‍රමය දැනගෙණ ඊට අනුව භික්ෂූන්වහන්සේලාගේ පිළිපැදීම කරවනුපිණිස එමටීකාවෙහි—“වෙදසම්මෙසෙකිර”—යනාදි පාඨයද අනුප්‍රඥප්තිනයින් දක්වනලදී; ඒ පාඨය නම්:—

“වෙදසම්මෙසෙ කිර මෙ අධිමාසානි, සාමාධිමාසසඞ්ඛා පකතාධිමාසසඞ්ඛා; තත්ථ කලියුගගණනෙන එකූනවීසතිගණනෙන භාජිතෙ ද්වි-පඤ්චක-දස-තෙළස-සොළසඅට්ඨාරසවසෙන සත්තධා සෙසා හොන්ති. තෙසං වසෙන ද්විමාධිමාස-පඤ්චාධිමාස-අට්ඨාධිමාස-දසාධිමාස-තෙරසාධිමාස-සොළසාධිමාස-අට්ඨාරසාධිමාසා’ති වො

හරන්ති. අට්ඨාරසාධිමාසම්පන වොසානාධිමාසන්ති'පි වොහරන්ති තෙසු චතුසොළසානි අපත්තෙතෙව අධිමාසපතනකාලියුගෙ සංවච්ඡරමාසාදීනං විසමභාවෙන යාචිත්වා විය මාසස්ස ආකඩ්ඪිතබ්බතො යාචාධිමාසන්ති වොහරන්ති. සෙසානි පන පත්වා පතන්තෙව අධිමාසපතනකාලියුගෙ මාසස්ස ආකඩ්ඪිතබ්බතො පත්තාධිමාසන්ති;''—යනුයි.

මෙහි අර්ථ—''වෙදසමයෙහි අධිමාස දෙදෙනෙක් වෙත්ලු; ඒ දෙදෙන නම්:—යාචාධිමාසයද ප්‍රාප්තාධිමාසයද යන මොහු දෙදෙන වෙති; එහි පැමිණිකලියුගවර්ෂයන්හා එකුන්විස්සෙන් බෙදූකල-දෙකය-පසය-අටය-දසය-තෙළසය-සොළසය-අටළොසයයි සත් පරිද්දෙකින් ශෙෂවෙයි. ඔවුන්ගේ වශයෙන් චතුර්ථාධිමාසය-පඤ්චාධිමාසය-චෂ්ඨාධිමාසය-දසාධිමාසය-තෙරසාධිමාසය—සොළසාධිමාසය-අට්ඨාරසාධිමාසයයි කියා (වෙදවෙදීහු) ව්‍යවහාරකෙරෙත්; අට්ඨාරසාධිමාසය වනාහි අවසාන අධිමාසයයිද (වෙදවෙදීහු) ව්‍යවහාර කෙරෙත්; ඔවුන් අතුරෙහි චතුසොළස යන දෙදෙන අධිමාසපතන කලියුගය සම්ප්‍රාප්තනොවම ,සංවත්සර මාසාදීන්ගේ විෂමභාවය හැණ මයක් ඉල්වා සම්පකොට වාගේ ආකර්ෂණයකටයුතුබැවින් යාචාධිමාසයයි (වෙදවෙදීහු) ව්‍යවහාරකෙරෙත්; සෙස්සවුන් පස් දෙන අධිමාසපතනකලියුගය සම්ප්‍රාප්තකල්හිම මාසාකර්ෂණයකට යුතු බැවින් ප්‍රාප්තාධිමාසයයි (වෙදවෙදීහු) ව්‍යවහාරකෙරෙත්;''—යනුයි.

තවද මෙම පාඨයෙහි මේ ටීකාචාර්යයන් විසින් අටුවාවෙහිද ආ ''කිර'' යන මේ අනුශ්‍රවණාර්ථයෙහි නිපාතපදය දක්වනලද්දේ මෙහි කී පාඨයෙහි ආදියෙහි පටන් අවසානය දක්වා මේ පාඨයෙහි කියාතිබෙන සියලු කියමන් වෙදසමය තත්වූපරිද්දෙන් දත් ගුරුවරයන්ගෙන් වෙදසමයේ ආපරිද්දෙන්ම මේ ටීකාචාර්යයන්විසින් අසනලදබවහා ඒ සියලු කියමන් උන්වහන්සේ විසින් භාරගත් බවද ඒ සියල්ල එසේම පාළිභාෂාවෙන් පරිවර්තනයකරණලද බවත් කාටත් තේරුම්දීම පිණිසයයි නිසැකව සැළකිය යුතු වේ.

තවද මෙහි කී පාඨයෙහි පෙණෙන අධිමාසගණිතයත් වෙදසමයේ පෙරසිට පැවති එන ගණිතයක්බවත් රාජමාර්තණ්ඩයෙහි දක්වනලද මේ සිලෝදෙකිනුත් දක්වනුලැබේ; ඒ දෙක නම්:—

''යාං තිථිං සමනුප්‍රාප්‍ය තුලාං ගච්ඡති භාස්කරඃ;
තස්‍යෛව සර්වසඞ්ක්‍රාන්තිර් යාවන් මේෂං න ගච්ඡති.

මධ්‍යෙ ස්ඵුටගෙ හාතුර් යාතෘහාභා තු මිතීයෙන්;
මෙනඃ සම්බන්ධාධිමාසඃ ස්‍යාත් ප්‍රපෙදශඃ'' ඉතුයි

මෙහි අර්ථ නම්:—''ඉරුයම් තිථියකට පැමිණ තුලාවටයේද?—මේෂයට නොයනතෙක් එම තිථිමෙන්ම සංක්‍රාන්ති කරන්නේය. මේෂය පටන් තුලාව දක්වා මේරාශිවලදී ඉරු යම්දිනයන් වර්තනය කෙරේද?—ඒ දිනයන් හා සමග එක්ව මේ තෙළෙස්වන අධිමාසය පතනය වෙයි''-කියායි. මේ **ගණමාතීණ්ඩ** කාතෘ විසින් තෙළෙස් වන අධිකමාසයයි කියනලද්දේ **විනයාලංකාර** ටීකාවෙහි දක්වන ලද වෙදසම්මයේ ආ ගණිතක්‍රමයෙන්ම එහි කී ප්‍රකාරයට ගණින ලද්දවමයයි කාවිසිනුත් නිසැකව සැළකියයුතු වේ; තවද එම **විනයාලංකාරටීකාවෙහි**—''**කාලකලියුගගණනෙ**''—යන වචනයෙන් දක්වනලද කලියුග වර්ෂගණන බුරුම්රටෙහි දැන් පවත්මා එහි බණ්ඩකලියුග වර්ෂගණනින් නොව දඹදිවද ලංකාවෙහිද පැවත එන මේ අවුරුද්දේ ලිතෙහි කියා තිබෙණ පන්දැස් හතර වන කලියුගවර්ෂගණනින්මයයි මෙයින් නිසැකව දැනගතයුතුයි.

තවද යථොක්ත පාඨයෙහි දක්වනලද ''**යාවාධිමාසකං පත්තාධිමාසකං**'' යන මේ වචනදෙකින් යාවාධිමාසය පළමුවේන් දක්වනලද බැවින් ප්‍රාප්තාධිමාසයට වඩා යාවාධිමාසයම වෙදවෙදීන් විසිනුත් ගරුවශයෙන්ම සලකනලද බැව් පෙණේ.

තවද යම් භික්ෂුවකට ගිතෙලින් උවමනාවක්වූකල එය කිසියුත්තෙකුට ''උපාසකය මට ගිතෙල් උත්සතුරුවලින් උවමනාවක් වීතිබේයි''-ඒ භික්ෂුව විසින් කියයුත්තේය; එකල්හි ඒ උපාසකයා පණ්ඩිතයෙක් නම් මේ භික්ෂුව විසින් ගරුකොට සළකනලද්දේ ගිතෙල්යයි තේරුම්ගෙණ ගිතෙල් ගෙණවුත් දෙයි; ඒ පිළිගෙණ තමාගේ උවමනාව ඉෂ්ටකරගතයුතුයයි කියනලද මේ විනයනායින් කල්පනාකළවිටත් ඒ එසේම බැව් පෙණේ.

තවද **වෙදවිනිශ්චයෙහි** ප්‍රාප්තාධිමාසයට මුලින්-''**අප්පත්තාධිමාසකං**''-යන මේ වචනයෙන් යාවාධිමාසය දක්වනලද්දේය; මේ වචනයෙන්ම ප්‍රාප්තාධිමාසයට වඩා අප්‍රාප්තාධිමාස සංඛ්‍යාත යාවාධිමාසයම **වෙදවිනිශ්චය** කර්තෘ විසිනුත් ගරුවශයෙන් සළකනලද බැව් පෙණේ; මෙසේ වෙදවෙදීන් විසිනුත් ගරුවශයෙන් සළකනලද මේ අප්‍රාප්තාධිමාසසංඛ්‍යාත යාවාධිමාසයද එසේගරුවශයෙන් නොසලකනලද ප්‍රාප්තාධිමාසයද යන මේ දෙදෙණ පතනයවන ක්‍රමය අධිමාසභෙදයෙහි මෙසේ දක්වා තිබේ.

අධිමාසවිනිශ්චය.

"අප්‍රාප්තාධිමාසයන් අතුරෙහි නවසිය අසූදවසෙහි නක්ෂත්‍රඅමාවාසියවේ; එයටපසු එක්දහස් දෙදවසෙහි චන්ද්‍රසූර්‍ය්‍යදෙදෙනාගේ සඞ්ගමයෙන් චන්ද්‍රරේඛාතොමෝ ප්‍රතිච්ඡන්නවූ චන්ද්‍රසූර්‍ය්‍ය අමාවාසිය වෙයි. ප්‍රාප්තාධිමාසයන් අතුරෙහි නවසිය හැටදවසෙහි නක්ෂත්‍ර අමාවාසිය වෙයි. ඊට පසු නවසිය හැත්තෑදෙදිනයෙහි චන්ද්‍රසූර්‍ය්‍ය සඞ්ගමයෙන් චන්ද්‍රරේඛාතොමෝ ප්‍රතිච්ඡන්නවූ චන්ද්‍රසූර්‍ය්‍යඅමාවාසිය වෙයි"-කියායි.

මෙහි කී අප්‍රාප්තාධිමාසසඞ්ඛ්‍යාත යාචාධිමාසය පතනයවන ක්‍රමය විෂ්ණුධර්මොත්තරයෙහිත් මෙසේම කියාතිබේ-හේ මෙසේයි.

"සෞර සංවත්සරස්‍යාන්තෙ මාසෙන ශශිජෙන තු;
එකාදශාහි ශිෂ්‍යන්තෙ දිනානි භෘගුනන්දන.

සමාසමසෙ සාෂ්ටමාසෙ තස්මාන්මාසෝ'ති ශිෂ්‍යතෙ;
සචාධිමාසකඃ ප්‍රොක්තඃ කාර්‍ය්‍යකර්ම්ම සුගර්හිතඃ".

මෙහි අර්ථ-"සූර්‍ය්‍යයාසම්බන්ධීවූ අවුරුද්දක් අවසානවනකල්හි චන්ද්‍රයා සම්බන්ධීවූ අවුරුදුප්‍රමාණයෙන් එක් අවුරුදු දින එකොළසක් වෙයි; ඒ අවුරුද්දෙන් දෑවුරුදු අටමසක්වූකල මසක් අධික වෙයි; යාගක්‍රියාවට නොගතයුතුවූ ඒ මාසය අධිමාසයයි කියනලදියි"-යනුයි. මෙහි කී දෑවුරුදු අටමසෙහි දවස්වශයෙන් ගණන් බැලූවිට නවසියහැටදවසක්බවද අධිමාසයේ තිස්දවසත් ඊට එකතුකර බැලූවිට නවසිය අසූදවසවන බවද එදවසෙහි නක්ෂත්‍රඅමාවාසිය පතනයවූ බවද පෙණේ; මේ නක්ෂත්‍රඅමාවාසිය රාත්‍රීමදකලක් සඳඑලිය දක්නාලද අමාවාසිය හෙයින් ඒ අමාවාසියට රාකාඅමාවාසියයිද කියනලදි; ඒ එසේ කියනලද්දේ වෙදවෙදීන් විසින් "**දෘෂ්ටචන්ද්‍රා නිශා රාකා නෂ්ටචන්ද්‍රා කලා කුහූඃ**"-යි කියනලද ඒ කියමන අසනලද බැවිනැයි සැලකියයුතු වේ; මේ රාකා නම් අමාවාසියට මසක් ඇතින් කුහු අමාවාසිය වේ; චාන්ද්‍රමසක් ප්‍රකෘතිකරන්නේ පූර්ණිචන්ද්‍රයායි; ඒ චාන්ද්‍රමාසයේ කෘෂ්ණපක්ෂයෙහි රාකා අමාවාසිය පතිනවූ මේ චාන්ද්‍රාධිමාසය කුහුනම් අමාවාසිය පතනයනුවූ මසක් හෙයින් සූර්‍ය්‍යමාසයකෙරෙන් වැඩිමසක්වූ ඒ චාන්ද්‍රාධිමාසයට වසවධිමාසයයිද අප්‍රාප්තාධිමාසයයිද යාචාධිමාසයයිද වෙදවෙදී පුරාණපණ්ඩිතයන් විසින් කියනලද බැව් පෙණේ; මේ චාන්ද්‍රාධිමාසය සෑ ඝම් වර්ෂයකවූකල එම වර්ෂයෙහිදී ඒ අධිමාසය ආකර්ෂණයකොට වස්එළඹීමෙන් චන්ද්‍රසූර්‍ය්‍යදෙදෙනාගේ ගමන සමබව උපදවන්ට නොහැකිබව වෙදවෙදිප්‍රාඥයන්විසින් දන්නාලදුව ඒ වස්විසීම එම